

Temat: Mechanizmy zniewolenia w opowiadaniu Tadeusza Borowskiego pt. "Proszę państwa do gazu" oraz w filmie „Eksperyment” w reż. O. Hirschbielga. Jak w człowieku rodzi się zło?

Po tej lekcji dowiesz się:

1. Jaka koncepcja ludzkiej natury została ukazana w opowiadaniach Borowskiego?
2. Dowiesz się czym jest behawioryzm i jaki ma wpływ na sposób prezentowania zdarzeń.
3. Poznasz koncepcję człowieka zlagrowanego.
4. Poznasz mechanizmy powstawania systemu zniewolenia na przykładzie opowiadania Borowskiego i filmu pt. „Eksperyment”.

Opowiadania Borowskiego są wynikiem jego osobistych przeżyć. Autor w 1943 roku został aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Aushwitz. Narrator i główny bohater utworu nosi cechy samego Borowskiego, ale nie możemy ich utożsamiać. Sposób mówienia Borowskiego o obozie jest ascetyczny, chłodny i rzeczowy. Autor eksponuje uprzedmiotowienie człowieka, zredukowanego do roli rąk, które mogą pracować. Zwraca uwagę na rozpad wartości i relacji międzyludzkich.

„Proszę państwa do gazu” to opowiadanie, które ukazuje zachowanie więźniów przebywających w Oświęcimiu. Tadeusz pracuje przy rozładunku transportu więźniów, którzy przybyli do obozu. Nowo przybyli więźniowie po zatrzymaniu wagonów krzyczą w panice. Seria z karabinu automatycznego oddana w ich kierunku ucisza ludzi. Do obozu przybyła transport Sosnowiec – Będzin. Wsiadający ludzie zaniepokojenie pytają o swój los, jednak nikt nie mówi im prawdy. Po wyjściu z wagonów ludzie są segregowani na tych, którzy pójdą od razu na śmierć, i na tych, którzy przed śmiercią jeszcze popracują. Zadaniem Tadeusza jest oczyszczenie wagonów z ciał zaduszonych niemowląt. Strażnik zmusza go, aby oddał martwe dzieci matkom, te jednak się wzbraniają przed tym, z obawy, że zostaną skazane na zagazowanie. Tadeusz dziwi się swojej niechęci wobec kobiet. *„Wciąż umierają inni, samemu się jeszcze jakoś żyje, ma się co jeść, ma się siły do pracy, ma się ojczyznę, dom, dziewczynę”.*

Czuje niechęć wobec ludzi, którzy zaraz stracą życie. Marzy o tym, aby znaleźć się szybko w obozie, który jest dla niego synonimem spokoju. Koniec zniechęconej pracy *„Kanada objuczona chlebem, marmoladą, cukrem, pachnąca perfumami i czystą bielizną ustawiła się*

do odmarszu”. Więźniowie cieszą się, że będą żyli kilka dni z bogatego transportu Sosnowiec-Będzin. Tadeusza trapią wątpliwości dotyczące targających nim emocji. Pyta przyjaciela Henri „czy my jesteśmy ludzie dobrzy?”. Henri odpowiada: „ To normalne, przewidziane, obliczone. Męczy cię rampa, buntujesz się, a złość najłatwiej wyładować na słabszym. Pożądane jest nawet, abyś ją wyładował.”

Doświadczenie głodu i wszechogarniającej śmierci kształtują typ człowieka zlagrowanego, który rezygnuje z zasad moralnych, staje się niewrażliwy i obojętny na cierpienie innych. Człowiek zlagrowany jest zredukowany jedynie do przemożnego pragnienia przetrwania. Bierność i rezygnacja zamiast buntu zwiększały szansę na przeżycie. Człowiek zlagrowany był włączony w maszynę represji przez oprawców, dostosował się do warunków obozowych. Borowski w swoich opowiadaniach zastosował narrację behawioralną. Autor unika analizy psychologicznej, skupia się na opisie zachowań, gestów, ukształtowania językowego bohaterów. W ten sposób stara się oddać koszmar rzeczywistości porażonej śmiercią.

1. Zapoznaj się z poniższą prezentacją, która wyjaśnia założenia eksperymentu P. Zimbardo.

2. Obejrzyj film Eksperyment w reż. Oliviera Hirschbielga
Zwiastun filmu:

<https://youtu.be/gcG50nlHN7g>

3. Porównaj wizerunek strażników i ofiar w obu tekstach.

4. Zastanów się w jaki sposób przypadkowy podział ról zdeterminował zachowanie uczestników eksperymentu.
5. Znajdź w internecie informacje dotyczące procesu Eichmanna, odpowiedzialnego za eksterminację Żydów w Europie. Wyjaśnij, dlaczego przeciętni Niemcy stawali się mordercami?

Dla nauczyciela:

Ta lekcja pozwala zrealizować poniższe punkty podstawy programowej:

- wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
- rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programem epoki;
- rozpoznaje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, narracji);
- wykorzystuje w interpretacji utworów potrzebne konteksty;